

читання кейсу, 2) обговорення ситуації в компанії, 3) аналіз та обговорення кількісних даних, 4) заповнення інформаційних прогалів та висунення гіпотез, 5) обговорення слабких сторін та загроз, 6) представлення цілей компанії, 7) представлення альтернативних рішень проблеми, 8) обговорення рішень, їх порівняння та вибір найкращого, 9) представлення плану В, 10) підготовка плану дій, розподіл завдань та встановлення термінів. Перший крок включає читання, інші розвивають мовленнєві навички - студенти викладають свої думки, критикують, висловлюють свою думку та ведуть переговори. Досвід показав, що застосування цієї стратегії поглиблює знання студентів та спеціальних дисциплін, сприяє засвоєнню термінології, а також підвищує мотивацію студентів до вивчення як фахових предметів, так і іноземних мов.

Ключові слова: стратегія «Вчимося разом», навчальні матеріали, метод кейсів, презентація, ділова кореспонденція

Стаття надійшла до редакції 11.07.2020 р.

УДК 378.091.39:004:316.77

DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2020.25.223215>

КАРІНА КОВІНЬКО

ORCID: 0000-0002-4082-9660

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОГЛЯД ТИПІВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ (BLENDED LEARNING) В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ В МЕЖАХ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Розглядається змішане навчання та його типи в межах класичного університету. Вирізняються та обґрунтовуються найбільш дієві типи змішаного навчання для сучасного освітнього простору. Аналізуються переваги та недоліки змішаного навчання. Робиться висновок, що запровадження змішаного навчання в університеті повинно призвести до підвищення якості університетської освіти загалом.

Ключові слова: викладач, змішане навчання, здобувачі освіти, студенти, тип навчання, метод навчання

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій та виклики ХХІ століття дедалі частіше піднімає питання пошуку нових підходів в освіті та переходу до онлайн типів навчання. Одним з успішних та досить дієвих є змішане навчання.

Blended Learning, або змішане навчання, – це сучасна концепція в освіті, в межах якої здобувачі освіти отримують знання як самостійно онлайн, так і на заняттях з викладачем. Такий підхід в освітньому просторі дає змогу контролювати час, темп та способи вивчення матеріалу. Змішана освіта дозволяє поєднувати традиційні методи викладання з актуальними сучасними технологіями. Фактично концепція не є новою, а термін **Blended Learning** з'явився ще у ХХ столітті. Але широко використовувати цей метод почали з лише на початку ХХІ століття.

Аналіз найвагоміших публікацій. Останнім часом дуже багато зарубіжних та вітчизняних дослідників піднімали питання змішаного навчання в вишах. Серед зарубіжних дослідників хотілося б визначити Кукулска-Хулме, А., Беірне, Е., Цоноле, Г., Постелло, Е., Цоугхлан, Т., Фергусон, Р., ФітзГералд, Е., Гавед, М., Херодотоу, Ц., Холмес, В., Мац Лочлаїн, Ц., Ніц Гиолла Мхичіл, М., Рієнтієс, Б., Саргент, Й., Сцанлон, Е., Шарплес, М., Вхителоцк, Д. Серед вітчизняних цю проблему досліджували Желнова Є., Кривонос О., Кухаренко В., Нікітіна М., Стрюк А., Триус Ю., Чердніченко Г., Шапран Л. та інших.

За визначенням вітчизняних авторів А. Стрюка, Ю. Триуса, В. Кухаренка, змішане навчання – це цілеспрямований процес здобування знань, набуття вмінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі впровадження і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання за наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання (Кухаренко, Березенська, Бугайчук та ін., 2016). До типових визначень змішаного навчання також відносяться: змішане навчання – це метод який пов'язує в собі традиційне навчання «обличчям до обличчя» з деяким елементами дистанційного навчання (Логінова, 2015).

Цей вид навчання вирішує такі завдання (Кондакова, 2013): розширює освітні можливості студентів за рахунок доступності та гнучкості, урахування їхніх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу й ритму оволодіння навчальним матеріалом; стимулює формування суб'єктної позиції студента: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу і, як наслідок, підвищує ефективність освітнього процесу в цілому; трансформує стиль педагога: забезпечує перехід від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприяє формуванню процесу конструювання власних знань; персоналізує освітній процес: студент самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, ураховуючи власні освітні потреби, інтереси та здібності; викладач у цій ситуації є помічником студента.

Водночас поняття змішаного навчання не може бути точно визначене, оскільки різні вчені вкладають різний зміст у термін, хоча всі дослідники сходяться на думці, що змішане навчання – це інтегрований досвід навчання, який контролюється та керується викладачем як у формі спілкування віч-на-віч так і віртуально. Технологічні інновації розширюють спектр можливих рішень використання змішаного методу, які можуть застосовуватися у викладанні та навчанні. Незалежно від того, що нас цікавить насамперед створення більш ефективного досвіду навчання, збільшення доступу та доступності даних, або зменшення витрат на навчання, цілком ймовірно, що наші навчальні системи забезпечать поєднання досвіду особистого спілкування та опосередкованого комп'ютером. Майбутні системи навчання будуть диференційовані не залежно від того, поєднуються вони, а скоріше від того, як вони поєднуються. Питання про те, як поєднатись – одне з найважливіших, що ми можемо врахувати, рухаючись у майбутнє. Як і будь-яка інновація в освіті, ця тема дуже залежить від контексту з практично нескінченною кількістю можливих рішень.

Аспекти наукової проблеми. Змішане навчання, як і будь-який інший тип навчання має свої переваги та недоліки. Звичайно, дуже важливим фактором є результативність впровадження цього концепту. Визначивши цілі навчання ви можете розробити стратегію, що допоможе для досягнення мети в режимі онлайн та офлайн. Перейдемо до аналізу переваг та недоліків.

Аналізуючи переваги змішаного навчання для здобувачів освіти зазначимо, що воно пропонує студентам зручність та гнучкість; вони мають змогу контролювати свій темп навчання та отримувати знання дистанційно.

Академічне дослідження показує, що змішане навчання дає здобувачам освіти всебічне розуміння змісту курсу (Романовська, Романовська, Романовський, 2020).

Оскільки змішане навчання дає змогу студентам взаємодіяти з викладачами та один з одним, таким чином також підтримується соціальне навчання.

Переваги для освітніх установ:

Змішане навчання знижує витрати на навчальний процес, такі як відрядження, проживання, друк матеріалів.

Навчальні установи можуть використовувати різноманітні методи електронного навчання, такі як вебіари, гейміфікацію, тощо, що призводить до кращого залучення учнів до навчального процесу.

Також простіше відстежити, хто саме не пройшов навчання.

Окрім усього вищесказаного змішане навчання має певні недоліки. Для того, щоб запровадити цей тип навчання найбільш вдалим способом треба вирізняти наступні «підводні камені»:

Найбільш значущим «підводним каменем», якого слід уникати, є використання систем дистанційного навчання, що не відповідають вашим потребам, тобто треба дуже відповідально поставитися до інструментарію змішаного навчання. Використовувати перевірені онлайн платформи, вебіари, тощо.

Важливо пам'ятати що те, що працює для особистого навчання не завжди буде працювати для онлайн навчання. Треба підбирати матеріал виходячи зі специфіки та спеціалізації здобувачів освіти. Існуючі курси інколи мають бути доопрацьовані перед впровадженням до освітнього процесу.

Якщо ви переходите від навчання лише віч-на-віч, не витрачайте час, включаючи змішане навчання у свою стратегію навчання. Починати треба повільно для того, щоб бачити, що з вашого підходу працює, а що ні, надавайте своїм студентам більше часу для адаптації до типу змішаного навчання.

Одним з найбільш ефективних видів змішаного навчання є вебіари. При виборі інструментів вебінару слід враховувати потреби здобувачів освіти, розмір та досвід аудиторії. Деякі варіанти інструментів вебінару включають в себе: Zoom, GoToWebinar, Cisco WebEx, Adobe Connect, Google Hangouts, AnyMeeting. Ці інструменти інтегруються з системами дистанційного навчання для синхронізації звітів про налаштування, реєстрацію та відвідування. Надзвичайно важливо записувати кожен сеанс для подальшого використання записів в освітніх цілях. Це один із способів генерування навчального контенту в багаторазовому використанні (Lawless, 2019).

Метою статті є аналіз та огляд змішаних типів навчання, їх використання у класичному університеті. Завданням статті є вирішення та обґрунтування найбільш дієвих типів змішаного навчання для сучасного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Сучасне змішане навчання має досить багато типів, що являє собою велику зручність для викладачів та студентів, та дає змогу пристосовуватися до викладання в різних установах освіти. Розглянемо найпоширеніші в світі та зокрема в Україні концепції, що підходять для запровадження в класичному університеті.

Дистанційне змішане навчання (навчання збагачене віртуальним контекстом). У збагаченому віртуальному змішаному навчанні студенти фокусуються на виконанні онлайн курсових робіт або інших видів робіт, при цьому вони зустрічаються з викладачем за потребою чи з перервами на самостійну роботу або за допомогою освітніх Інтернет платформ. Основною характеристикою методу є те, що студенти мають більше вільного часу та простору на опрацювання матеріалу.

Гнучке змішане навчання (flex). Цей тип навчання входить до складу курсу або предмета в якому онлайн навчання є основним, тобто студенти працюють за індивідуальними графіками навчання у якості методів вивчення матеріалу. Викладач лише надає підтримку та консультації за допомогою будь-яких освітніх онлайн платформ (google classroom, zoom). Також цьому типу притаманні такі способи навчання як навчання в малих групах, групові проекти та індивідуальне навчання. Цей метод зазвичай характеризується його універсальністю для задоволення потреб у різноманітних формальних та неформальних процесах навчання (університети, школи, організації, домашнє навчання, тощо).

Змішане навчання «Перегорнутий клас». Мабуть найбільш відома форма змішаного навчання – «перегорнута класна кімната». Цей тип характеризується тим, що студенти ознайомлюються зі змістом матеріалу спочатку вдома самостійно, а потім вже практикують його на заняттях з викладачем або однолітками. Таким чином традиційні ролі

для кожного учасника освітнього процесу «перекидаються». Для цього методу в першу чергу характерне утримання традиційних форм навчання в новому контексті (навчання вдома та в університеті).

Змішане навчання на основі проєктів. Це досить новий та сучасний тип змішаного навчання, який також іноді називають – змішане проєктне навчання. Це модель в якій студент використовує як онлайн навчання або у формі курсів, так і самостійний доступ чи вказівки на співпрацю віч-на-віч для проєктування, інтеграції та публікації навчальних програм у вигляді проєкту. Цей метод характеризується використанням онлайн ресурсів для підтримки навчання на основі проєктів.

Само спрямоване змішане навчання (self-directed). У режимі самостійного змішаного навчання студенти використовують комбінацію навчання за допомогою мережі Інтернет та віч-на-віч, щоб мати змогу керувати власними персоналізованими запитами, досягати формальних цілей навчання, фізично та цифрово спілкуватися з викладачами. Оскільки навчання само кероване, ролі «онлайн навчання» та викладача змінюються, а офіційних онлайн курсів немає. У режимі само спрямованого сумісного навчання одним із важливих викликів для викладача є вміння судити про успіх процесу отримання знань. Викликом, що постає перед здобувачами освіти є пошук та обробка правильної освітньої платформи, інструментів та засобів навчання, що будуть мати певний вплив на отримання знань та результатів самоосвіти. Для цього методу притаманний обмін класичною академічною роботою для вивчення, орієнтованого на студентів.

Додаткове змішане навчання. У цій моделі навчання студенти виконують або повністю роботу в Інтернеті, щоб лише доповнювати щоденне навчання віч-на-віч, або повністю навчання віч-на-віч, щоб доповнити навчання отримане онлайн. Основною ідеєю цього методу є доповнення. Критичні цілі навчання цілком задовольняє один простір, в той час як «протилежний» простір має доповнюючу функцію, яку не в змозі забезпечити інший.

Змішане навчання на основі майстерності. Здобувачі освіти працюють по чергово в онлайн та віч-на-віч з викладачем, спираючись на досягнення навчальних цілей, заснованих на майстерності. Вирішальним у цьому методі є оцінювання (TeachThought Staff, 2019).

Запровадження змішаного навчання в класичних установах освіти не дуже просте завдання, оскільки успішність цього впровадження залежить від дуже багатьох факторів: викладачів, студентів, проєктування змісту навчання, інфраструктури, тощо. Одним з визначних факторів є добре підготовлені викладачі, хоча і в центрі уваги змішаного навчання постають студенти, проте викладачі – важливий полюс змішаного навчання. Викладач повинен бути добре ознайомлений з концепцією сумісного навчання та високо кваліфікований для суміщення двох підходів викладання – традиційного та технологічного. Викладач повинен володіти достатніми навичками, щоб розробляти у цифровому форматі зміст курсу, щоб він був доступний для студентів в Інтернеті. Викладачі повинні добре розбиратися в пошукових системах в Інтернеті та Інтернет-термінології, слід знати про всі веб-сайти, які можуть бути корисними для студентів під час навчання в Інтернеті. Вчитель повинен знати, як використовувати освітні онлайн платформи, вести відеоконференції та соціальні мережеві або веб-сайти для освітніх цілей (Bonk, Graham, 2006). Ще однією та надзвичайно важливою умовою успішного впровадження змішаного навчання є повне забезпечення, таке як добре обладнана комп'ютерна лабораторія, підключення до Інтернету, забезпечення відеочатів також є обов'язковим фактором успішності запровадження змішаного навчання. Викладач, метою якого є підготовка затребуваних фахівців, повинен працювати в оновлених педагогічних ситуаціях і володіти різними видами діяльності: науково-дослідницької, інноваційної, проєктувальної, комунікаційної та іншими (Кудряшова, Горбатова, 2015). Технологічність стає сьогодні головною кваліфікаційною характеристикою діяльності викладача і означає перехід на більш вищий щабель організації освітнього процесу.

У висновку можна зазначити, що важливість використання змішаних типів навчання в класичному університеті є очевидною. Однією з основних причин використання вище зазначених типів змішаного навчання є не лише підвищення якості навчання, а також збільшення мотивації здобувачів освіти до процесу отримання знань, вміння вирізняти потрібну та непотрібну інформацію, отримання академічної свободи. Слід також підкреслити, що перехід від класичної освіти до більш сучасних методів має бути зваженим та вимагає багато уваги у пошуку нових дієвих механізмів управління навчальним процесом.

Запровадження змішаного навчання в університеті повинно призвести до підвищення якості університетської освіти загалом. Широкий вибір електронних ресурсів та механізмів змішаного навчання допомагає у простій та доступній формі презентувати навчальний матеріал для здобувачів освіти.

Отже, хоча університети досить успішно використовують різні типи змішаного навчання, сучасний світ розвивається настільки швидко, що методи та технології викладання та навчання потребують щоденного доповнення та пристосування до викликів сьогодення.

Список використаних джерел

- Кондакова, М. Л. (2013). Смешанное обучение: ведущие образовательные технологии современности. *Вестник образования*, 9, 54-64.
- Кудряшова, А. В., Горбатова, Т. Н. (2015). Роли преподавателя в процессе развития творческой самостоятельности студентов высших учебных заведений. *Молодой ученый*, 4, 577-580.
- Кухаренко, В. М., Березенська, С. М., Бугайчук, К. Л. та ін. (2016). *Теорія та практика змішаного навчання*. Харків: Міськдрук: НТУ ХП.
- Логинова, А. В. (2015). Смешанное обучение: преимущества, ограничения и опасения. *Молодой ученый*, 7, 809-811.

Романовська, О. О., Романовська, Ю. Ю., Романовський, О. О. (2020). *Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки XX–XXI століть. Кн. 4: Особливості академічного (університетського) підприємництва у США другої половини XX – початку XXI століть*: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2006). *The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs*.

Caroline, Lawless (2019). *What is blended learning?* Retrieved from <https://www.learnupon.com/blog/what-is-blended-learning/>.

TeachThought Staff. (June 18, 2019). *12 Of The Most Common Types Of Blended Learning*. Retrieved from <https://www.teachthought.com/learning/12-types-of-blended-learning/>

References

Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2006). *The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs*.

Caroline, Lawless. (2019). *What is blended learning?* Retrieved from <https://www.learnupon.com/blog/what-is-blended-learning/>.

Kondakova, M. L. (2013). Smeshannoe obuchenie: veduschie obrazovatel'nye tehnologii sovremenosti [Blended learning: the leading educational technologies of our time]. *Vestnik obrazovaniia [Education bulletin]*, 9 (2759), 54-64 [in Russian].

Kudryashova, A. V., & Gorbatova, T. N. (2015). Roli prepodavatelya v processe razvitiya tvorcheskoi samostoyatel'nosti studentov vysshih uchebnykh zavedenii [Roles of the teacher in the development of creative independence of students of higher educational institutions]. *Molodoi uchenyi [Young scientist]*, 4, 577-580 [in Russian].

Kuharenko, V. M., Berezenska, S. M., Bugaichuk, K. L. et al. (2016). *Teoriya ta praktika zmishanogo navchannya [Theory and practice of blended learning]*. Harkiv: Miskdruk: NTU HPI [in Ukrainian].

Loginova, A. V. (2015). Smeshannoe obuchenie: preimushchestva, ogranicheniya i opaseniya [Blended Learning: Benefits, Limitations and Concerns]. *Molodoi uchenyi [Young scientist]*, 7, 809-811 [in Russian].

Romanovska, O. O., Romanovska, Yu. Yu., & Romanovskiy, O. O. (2020). *Dosvid vyshchoi osvity Spoluchenykh Shtativ Ameryky XX–XXI stolit. Kn. 4: Osoblyvosti akademichnoho (universytetskoho) pidpriemnytstva u SShA druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolit [The experience of higher education in the United States of America in the XX-XXI centuries. Book 4: Features of academic (university) entrepreneurship in the United States in the second half of XX - early XXI centuries]*: навч. посіб. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова [in Ukrainian].

TeachThought Staff. (June 18, 2019). *12 Of The Most Common Types Of Blended Learning*. Retrieved from <https://www.teachthought.com/learning/12-types-of-blended-learning/>

KOVINKO K.

Karazin Kharkiv National University, Ukraine

THE OVERVIEW OF THE TYPES OF BLENDED LEARNING IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE WITHIN THE CLASSICAL UNIVERSITY

The article deals with the overview of different types of blended learning in contemporary educational space. At the beginning of the article it is given several types of notions of the term “blended learning”. The central aim of the work is to present the most suitable types of blended learning for educators of classical universities. The first part of the paper analyses the advantages and disadvantages of using the method of blended learning for students and educational establishments. Then it is highlighted the most effective types of blended learning in Ukraine and all over the world. These types are included distant blended learning, flexible blended learning, blended learning “Inverted classroom”, blended project-based learning, self-directed blended learning, additional blended learning, skill based blended learning. In addition to that, the article mentions the role of lecturers and their qualifications in the process of teaching all these types. It is wise to mention that processability is becoming the main qualification characteristics of the up-to-date teacher's activity and means the transition to a higher level of organization of the educational process. In conclusion the article emphasizes the importance of using the type of blended learning in the classical university. It should also be stressed that the transition from classical education to more modern methods should be balanced and requires a lot of attention in finding new effective mechanisms for managing the learning process. Summing up it must be said that a wide range of e-resources and blended learning mechanisms helps to present educational material to learners in a simple and accessible way.

Keywords teacher, blended learning, students, students, type of education, teaching method

Стаття надійшла до редакції 16.08.2020 р.